

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Stavn

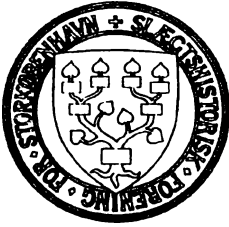
19. aargang

nr. 1

februar 2000

Vel ankommen til det forjættede land

Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn.

Stiftet 7. 1. 1977.

Internetadresse www.danbbs.dk/~kbh09/

Formand:	Anna Margrethe Krogh-Thomsen Hedebyvej 5, 3650 Ølstykke	4717 9251 E-mail: krogh@get2net.dk
Kasserer:	Erling Dujardin Digehuset 5, st.1. 2670 Greve.	4390 8625 Girokonto: 220-8628 E-mail: fam.dujardin@image.dk
Sekretær & bladmedarb.	Gyda Mølsted Ajax Alle 18 , 2650 Hvidovre.	3649 2878
Ansvarshavende redaktør:	Inger Lerche Lehwaldsvej 3 -5 D, 2800 Lyngby	4587 8308
Bestyrelsesmedlem:	Tage Ejbøl Fortvej 206 2610 Rødovre	3641 1651
“	Ole Wagn Kroghøjvej 189 2880 Bagsværd.	4498 7395
“	Peter Wodskou Arnesvej 44 2700 Brønshøj	3828 9475 E-mail: peter.wodskou@get2net.dk
Best.suppleant:	Ruth Elsåe Gl.Strandvej 193 A 3060 Espergærde	4913 2012

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer - 4 gange årligt: Uge 8 - 18 - 31 og 45
Sidst i Februar, først i Maj, midt i August og sidst i November.

Deadline for forslag til artikler etc. er 15. Januar, 1. April, 1. Juli samt 15. Oktober.

Prisen for enkelte numre kr. 10.- + forsendelse. Abonnement koster pr 1/1 år 2000: kr. 50.-
inkl. forsendelse. Tilmelding kan ske ved indbetaling på foreningens girokonto 220 8628.

Kontingent for medlemskab af Slægtshistorisk forening for Storkøbenhavn er pr.. 1/1 år 2000:
kr. 125.-, samboende medlem kr. 50.- årligt. Gæstebillet til vore foredrag er kr. 20.- pr. gang.
Eftertryk med kildeangivelse er tilladt efter aftale med redaktionen.

PS: Artikler i bladet afspejler ikke nødvendigvis foreningens holdning.

GODT NYTÅR FRA KASSEREREN

Den 1. januar tog vi hul på de sidste 200 år af Bauers Calender, men der har været lagt meget mere om artusindskifte og Y2K. For de, der ikke ved, hvad Y2K står for, kan jeg oplyse, at det er dataverdensens forkortelse for Year 2 Kilo - kilo betyder 1000.

Rigtig mange har hjulpet mig over år 2000-problemet ved at betale kontingent eller abonnement før nytår, og der kommer fortsat indbetalinger. Tak for det - så undgår jeg år 2000-problemet med en kæmpebunke indbetalinger, der allesammen skal registreres på én gang omkring den 1. februar. Nogle har også givet besked om udmeldelse, før de bliver rykket.

På den anden side har jeg abenbart også medvirket til at skabe et årtusindproblem. Der har været flere fejlindbetalinger end vanligt, og min kone siger, at mit indlæg i forrige nummer af bladet godt kan misforstås. Derfor prøver vi nu igen på en forhåbentlig mere entydig måde for dem, der ikke har betalt endnu:

Der er 3 satser - derfor kan vi heller ikke udfylde girokortet på forhånd, da det er helt tilfældigt, hvem der får hvilket eksemplar af "Slægt & Stavn":

50 kr. For den pris får man tilsendt årets 4 numre af "Slægt & Stavn". Abonnenter i udlandet opkræves desuden porto, da avispostkontoret ikke sender til udlandet.

125 kr. For den pris er man medlem og får tilsendt årets 4 numre af "Slægt & Stavn" samt 2 numre af "Slægten". Nr. 21 skulle være sendt ud nu. Desuden har man gratis adgang til foredragene i årets løb samt tilbud om at deltage i "forsudsflugten". Husk at afbestille "Slægten", hvis der har været tegnet privatabonnement.

175 kr. For den pris er 2 personer på samme adresse medlemmer med rettigheder som ovenfor, men modtager kun 1 sæt blade. Andre ledsagere betaler 20 kr i gæstekontingent pr. foredrag.

Vær sød at udfylde den *øverste* del af girokortet med navn, adresse og medlemsnummer. Jeg har fået én indbetaling helt uden navn og nummer, og jeg har i dette tilfælde ingen mulighed for at spore afsenderen. Medlemsnummeret står som vist i cirklen nedenunder. Det er ind imellem nødvendigt til identifikation, f.eks. hvis en ægtefælle med et andet efternavn står som afsender.

Ikke mindst hjemmesiden har skaffet mange interesserede nye medlemmer, og det er naturligvis glædeligt for en bestyrelse, når disse medlemmer bliver hængende også året efter. Men det giver uægtelig lidt mere registreringsarbejde for mig, og jeg er meget spændt på, om vi bliver for mange til de nye lokaler i Ballerup. Så hvis nogen "falder over" centrale, billige lokaler, der kan rumme f.eks. 150-175 personer, hører vi i bestyrelsen gerne derom.

Godt nytår til alle med håbet om, at nogle også får arbejdet sig tilbage til Y1K.

- 24 -

03090 HHC
ERLING DUJARDIN
DIGEHUSET 5
2670 GRÆVE

215

2670 0

000

1

0
0
0
0
0
0
1
9

EN FADERSKABSSAG FOR 200 ÅR SIDEN

I **Helligånds Kirke** blev der den 13. Maj 1797 døbt et uægte barn som blev kaldt

Christen Larsen

Moderen var **Birthe Cortz Datter**.

Som barnefader blev angivet **Lars Jensen**, gårdmand på Hvidovre Mark udflyttet fra Hvidovre by.

Fadder: Jordemoder madam Hass handskemager Hasses hustru i Trompetergangen, skræddermester Jens Thostrup.

Birthe var blevet gravid med sin husbond Lars Jensen, som havde lovet hende ægteskab. Forinden og efter fødslen var der en langtrukken retssag, som man i vore tider ikke skulle tro var mulig.

Birthe var blevet sagt op til skiftedag i november 1796. Hun ville ikke rejse, da hun mente, at hun var uretmæssigt opsagt. Hun indstævner ham for denne opsigelse den 10. november .

Den 12. november kommer Lars Jensen hjem fra marked og er beruset. Han beder Birthe om at åbne sin kiste, for at han kan se, om hun har stjålet noget. Birthe har tidligere tilbudt, at han må se, hvad hun har i den. Kisten har stået på et uaflåst rum på loftet, men dagen forinden er loftet pludselig blevet låst.

Da Birthe åbner sin kiste ligger der i den 1 skjorte samt 2 særke mærket med rødt kridt med hans og hans mors navnetræk. Først da tøjet ligger på bordet ved siden af kisten henter han et par vidner.

Herefter ”anholder” han Birthe og holder hende indespærret under bevogtning af fire mænd. Næste dag bragte han hende under eskorte af disse mænd til amtets birkedommer, som dog lod hende gå. Hun flygter ind til sin morbror i København. Denne morbror hjælper hende med at søge fri proces hos kongen til at føre en retssag imod Lars Jensen.

Så begynder den langvarige retssag, som må have været forfærdeligt opslidende for hende. Flere gange møder Lars med vidner, der er så berusede, at de bliver bortvist.

Birthe har under sin tjeneste passet familiens tøj. Hvorfor var skjorten og særkene kun mærket med kridt? Hun har tidligere broderet navn på deres tøj.

Under sagen bliver Birthes kiste da også undersøgt. Her viser det sig, at bunden kun er påsat med søm. Dette sammenholdt med, at loftet pludselig var aflåst, gjorde, at dommerne i marts 1797 frifandt Birthe for tyveri.

Lars blev herefter dømt til at betale Birthe en erstatning på 500 RD, for at han havde gjort hende gravid samt for at have tyvtaget hende. Derudover skulle hun have dækket omkostningerne på 25 RD i forbindelse med fødslen.

Denne dom gør Lars rasende. Han anker sagen videre til Højesteret. Nu vil han ramme Birthe på anden måde. Først påstår han, at hun er lovligt opsagt. Dernæst nægter han at være barnefader. Nu begynder i juli 1797 en ny retssag. Her prøver Lars endnu engang at stævne Birthe for tyverisigtelsen til trods for, at hun tidligere er frifundet. Dette bliver ikke godtaget.

Lars er ganske vist husbonde på Brøndgaarden i Hvidovre, men det er som om, det er hans mor der bestemmer. Han er ifølge folketællingen i 1801 40 år og ugift. Hans mor er på det tidspunkt 84 år. Moderen dør i 1804, og først i 1805 bliver Lars gift med en Magdalene Hans Datter. Det virker som om, at mors ord er lov. Hun har garanteret ikke villet have, at Lars giftede sig under sin stand med Birthe, som blot var tjenestepige på gården. Derfor måtte han gribe til denne løgn.

Den 9. september 1799 bliver der afsagt dom i Højesteret i sagen, som efterfølgende citeres ordret:

Birthe Cords Datter af Kjøbenhavn
contra
Lars Jensen på Hvidovre Mark

Med Stævning fremlagt under 10. Juli 1797 er Indstevnte Sag givet Dom at lide tal at give Citantinden vedbørlig Erstatning for hende paaført Prostitution Skam og Skade ved hans imod hende gjordte urigtigt Tyvs beskyldning og imod hende forvoldte Tyvs-Axtion samt for hans voldsomme Forhold med at holde hende arresteret i hans Gaard og derefter føre hende arresteret omkring som og fordi han har besvangret hende med og under Ægteskabs Løfte og endeligen at betale hende udgifterne med hendes paafulgte Barselfærd tilligemed denne Prosession Omkostninger Faderløs samt Indstevnte tillige ved Dom tilpligtet at bidrage til det af ham med Citantinden avlede Barns Pleie og Opdragelse, efter Øvrighedens nærmere Bestemmelse ligesom og Citantinden ved Indlæg fremlagt under 10de Juli samme Aar haver ladet paastaae, at Indstevnte Lars Jensen tilpligtes at give hende i Erstatning 500 Rd. fordi han har besvangret hende, samt for hans skammelige egenraadige og Lovstridige Forhold med at sigte hende for Tyverie og lade hende arresteret i hans Gaard samt forvoldte Tyvs Action saa og at betale Udgifterne ved hendes Barselfærd med 25 Rd., og endeligen at betale denne Processens Omkostninger skadesløs.

Hvorimod Indstevnte haver ved Contra Stevning fremlagt 18de September 1797 indstevnet Citantinden at lade Dom, hvormed han vil forvente sig ikke alene hendes lovstridige og fungerede Hoved-Søgsmaal aldeles frifundne, men andet at Citantinden derfor med mulit skal vordte anseet og tilpligtet at betale Contra Citanten Processens Omkostninger skadesløs.

Foranførte viser, at Hovedsøgsmaalet indeholder 2de Poster for hvilke Contra Citanten opgivet nemlig:

1. Fordi Contra Citanten skal have paaført Citantinden Skam og Skade med den mod hende gjordte urigtige Tyvs Beskyldning ved at holde hende i den Anledning arresteret, udføre hende arresteret fra Gaarden under Vagthold og aarsaget den paafulgte Tyvs Action.

2. Fordi han skal have besvangret hende og derved aarsaget hende ved Barselfærd Udgifter.

Hvad nu angaar første Post da er det med de under sagen fremlagde Domme oplyst:

1. At Contra Citanten den 12de November 1796 haver sigtet Citantinden som Tyv i Overværelse af flere Tilstædeværende udi i Contra Citantens Gaard.
2. At Contra Citanten haver derefter ved Klage til Retten vedblevet Sigtelse sin og paastaaet Citantinden tiltalt og straffet som Tyv.
3. At Contra Citanten haver anholdt Citantinden i sin Gaard som Tyv og ladet hende samme Stæds under Vagthold hensidde fra 12de November samme Aar om Aftenen til anden Dags Formiddag samt lade hende ligeledes den 13de samme Maaned og Aar under Vagthold udføre fra Gaarden.
4. At Citantinden er ifølge af Contra Citantens Sigtelse actioneret men at hun blev ved Dom frikiendt. See herom saavel den under Sagen fremlagte Politie-Act pag: 11. 12. 13. Og 14 og den ligeledes under Sagen den 25de September 1797 fremlagte Udskrift af en under 16te Marti 1797 ved Kiøbenhavns Amts Birkeret afsagt Dom udi Sagen anlagt mod Citantinden af Amtsforvalter Andersen som Actor.

Ifølge af foranførte vil altsaa den første Post af Hovedsøgsmålet være at ansee oplyst og vil altsaa Indstævnte eller Contra-Citanten for saadant mod Citantinden den lovstridige og fornærmelige Forhold være at tilpligte at betale Citantinden til Erstatning for den hende saaledes paaførte Skam og undergivne Anholdelse, en efter omstændighederne passende Penge Sum, som og at betale Sagens Omkostning og desuden at ansees for unødigt Trættende.

Betræffende derimod Hoved-Søgsmålets forommeldte 2de Post, da viser vel den under Sagen fremlagte Attest fra Jordmoderen Louise Hass, at Contra Citanten skal være bleven af Citantinden udlagt som Fader til det af Citantinden den 6te Maj 1797 fødte og derefter døbte Drengbarn, men da Contra Citanten under Sagen ikke alleneste haver benægtet at være Fader til ommeldte Barn men tillige andraget at særskielte Sag desangaaende var anlagt imod ham, og at han under den Sag haver anbuden ved Eed at benægte at være Barnefader, og dette Contra Citantens Andragendes Rigtighed ikke befindes at være i Særdeleshed og udtrykkelige benægtet fra Hoved-Citantindens Side, vil Contra Citanten for Hoved-Citantens Tiltale under denne Sag i Henseende til denne Post af Søgsmålet være under Forbeholdenhed at findes Ret til som i saa Henseende at **frifindes**.

Hvornæst altsaa da intet videre en som foranført er at ansee oplyst, saavel i Henseende til Hoved som Contra Søgsmålet og det ikke skønnes at under Sagførelsen er viist nogen Forsømmelse, herved Kiendes for Ret:

Hoved Citantinden Birthe Cords-Datter bør for Contra Citanten Gaardmand Lars Jensen Tiltale i denne Sag frii at være. Derimod bør Contra Citanten Gaardmand Lars Jensen af Hvidovre Mark betale til Citantinden Birthe Cords-Datter i Erstatning for den hende ved urigtig Tyvs Beskyldning paalagt Arrest og hans videre under denne Sag oplyste lovstridige Forhold hende paaførte Vanære den Summa Eet Hundrede Rigsdaler skriver 100 Rd danske Courant – Saa bør han og at betale denne Processes Omkostninger med

12 Rd og end videre bør han som unødigt Trættende betale til Justitskassen saa meget som denne Dom med Seglet koster **men i øvrigt bør Contra Citanten** /:under Forbeholdenhed af Citantinden til den paastevnte Besvangrelse og det hende i Anledning deraf paaførte Udgifter ved hendes Barselsfærd /: **for Citantinden videre Tiltale i denne Sag frie at være.**

Alt at efterkommes inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse under Adfærd efter Loven.

Til Bekræftelse under min Haand og Segl.
Ballerup den 9de September 1799
Bang

--- o ---

Altså Lars Jensen frikendte sig ved ed at være barnefader, men blev dog idømt at betale Birte Cordsdatter 100 Rd for at beskyldte hende for tyveri samt for at holde hende arresteret.

Med de moderne metoder man i dag har til at påvise en barnefader, er der ikke tvivl om, at Lars Jensen ville være blevet udlagt som far til Christen.

Hvad blev der af Christen?

Birthe Cords Datter blev den 14. oktober 1798 viet til **Lars Madsen** i Hørsholm kirke.

I folketællingen 1801 nævnes:

34te Damhus i Isterød Bye, Birkerød Sogn, Hirschholm Amt
Lars Madsen 45 aar Husmand med Jord
Birte Cortsdatter 34 " hans Kone
Anders Larsen 1 " deres Barn

Der nævnes intet om Christen.

Minna Sørensen
Ernst Kapersvej 19
København SV

FUND I ARKIVERNE.

HUSK: Vi hører gerne fra dig om dine spændende fund – de kan også give andre Slægtsforskere nye ideer.

Læst i Lumby Kirkebog Anno 1772.

Den 17. tende Januarii var der en stor og overmaade tumult og allared i dend Kongelige Stad Kiöbenhavn, da Dronning Mathilde, Greve Struense, Greve Brant tillige med mange andre Herrer bleve Arresterede, de bleve alle Forbrydere tagne om natten i arrest, Dronningen blev fört til Cronborg, Struense og Brant blev fört til Citadellet i Kiöbenhavn.

Den 20. Februarii begynte forhöret om deres forbrödelse imod Kongen. Dronningen kom og blev bortfört til Zelle, hvor Hun var nogle aar, og derefter döde sammesteds. Struense og Brant bleve henrettede uden for Kiöbenhavn, mistede först Haand og Hovet, og der efter blev deres legeme parterede udi 4.re parter og siden lagde paa 4.re Stejler. Dette skeede paa et Skafot som var 8.te allen bygt i vejret at enhver uden for Kredsen kunde beskue dette ynkelige Scue,

Hr. Pastor Mýnter var ofte hos Struense udi Hans Arerst og fulgte med Ham paa Retterstædet, og Provst Hee var ligeledet med Brant, som var heel frimodig, hvilket aldt sammen i fremtiden meere Witlöftig Kan fortælles for efterkommerne om deres forbrýddelse mod Kongen og det Kongelige Huus og Familie.

Fra 1765 til 1791 var Laurids Bøtcher, sognepræst i Lumby sogn nord for Odense. Han var en meget speciel præst. Han skrev næsten alle sine oplevelser ned i Lumby Kirkebog. Alt hvad der skete i hans eget sogn, hos naboerne, i Kongefamilien og i hele det ganske land, alt hvad han havde lyst til at skrive blev indført i kirkebogen, blandt de almindelige opførsler om døbte, viede og døde mennesker i han sogn. Jeg vil her og i de næste numre af vort blad, prøve at renskrive til vor tids skrift, nogle at de spændende ting, der er at læse i hans sogns kirkebog. Danmarkshistorien fortalt af et almindeligt menneske.

UDVANDRINGEN FRA SØNDERJYLLAND EFTER 1864.

UDVANDRINGEN FRA SØNDERJYLLAND SET FRA AMERIKA.

Indvandremuseet på Ellis Island i New York er afgjort et besøg værd. Man kan sagtens og med stort udbytte tilbringe en hel dag her, og man bør slutte turen i den store velassorterede museumsboghandel. Her kan man finde bøger om de fleste af de mange etniske indvandrergrupper i USA. Hvad angår sønderjyder, vil den amerikanske offentlighed dog kun kunne finde en kort omtale i "The Danes in America". Når Sønderjylland overhovedet omtales særskilt, skyldes det sandsynligvis, at bogens forfatter, Peter L. Petersen, der er professor i historie på West Texas University, Canyon, er af sønderjysk afstamning. Hans farfar, farfars søskende og farmors forældre udvandrede alle fra Lintrup sogn syd for Kongeåen 1880-1882. De fulgte forskellige ruter; nogle er kun registreret i Hamborg som udvandrere, nogle kun i Danmark og andre både i Hamborg og Danmark. De angav også forskellige bestemmelsessteder - nogle New York og andre Chicago - men fælles for dem alle var, at de kort efter slog sig ned som landbrugere i Jacksonville i det sydvestlige Iowa. Det skete sammen med så mange andre dansktalende, at området, der endnu kaldes "The Danish Villages", nu rummer "Det danske Indvandremuseum" i Elk Horn, Jacksonvilles naboby. Tegner man med Elk Horn som centrum en cirkel med en radius på ca. 30 km., finder man inden for denne cirkel ca. 5.000, der iflg. 1900-folketællingen oplyser, at de er født i Danmark.

Professor Peter L. Petersen er selv født og opvokset i denne del af Iowa. På baggrund af egen familieoverlevering og en yderst sparsom engelsksproget litteratur om dansk udvandrerhistorie, er der for ham ingen tvivl om, at sønderjyderne udvandrede af politiske grunde efter 1864. I "The Danes in America" skriver han:

" Som en konsekvens af den barske traktat, der blev påtvinget taberen, måtte Danmark opgive Sønderjylland og hermed ca. 150.000 dansksprogede og dansksindede indbyggere. Den præjsiske besættelse af Sønderjylland var en bitter tid karakteriseret af en hård fortykningspolitik over for den danske befolkning. Resultatet blev, at mange flygtede fra det "tabte land", fra truslen mod deres livsstil og den forhadte præjsiske værnepligt." ... "...befolkningsstudier, gennemført efter at Sønderjylland vendte tilbage til Danmark i 1920, synes at vise, at 50.000 forlod området mellem 1864 og 1920 - hovedparten tog til USA."

Den amerikanske offentlighed præsenteres således for et Sønderjylland med 50.000 politiske flygtninge ud af en gennemsnitsbefolkning på 150.000. Der er derfor god grund til at diskutere størrelsen af denne udvandring - og se på, om den nye database på dansk udvandring kan bidrage til at forklare årsagerne.

UDVANDRINGEN FRA SØNDERJYLLAND I TAL

Folketællinger

Befolkningen i Sønderjylland udgjorde godt 9% af det resterende Danmarks befolkning i 1864, var ved Genforeningen reduceret til 5%. Mens befolkningstallet steg kraftigt i resten af Danmark (fra 1,8 til 3,1 million) - holdt befolkningstallet i Sønderjylland sig på ca. 155.000 i hele perioden. Fremskrivninger på grundlag af de sønderjyske folketal og fødselsoverskud i perioden synes dog at pege på et udvandringsoverskud på næsten 60.000 i årene 1868-1910. Beregningen er usikker, men passer den, bliver resultatet, at udvandringen i procent af befolkningen er tre gange kraftigere i Sønderjylland end i Danmark og Nordtyskland! Fødestedsoplysningerne i de danske

folketællinger viser, at kun en mindre del af de 60.000 har bosat sig varigt i Danmark. Efter en stigning på 8.000 før 1870 holdt antallet af folk født i Slesvig sig konstant på ca. 22.000 i perioden 1870-1911.

Mange flere sønderjyder skal sikkert findes blandt de 6 millioner tyske indvandrere i de amerikanske folketællinger. Stikprøver viser desuden, at der er "for mange" danske indvandrere, set i forhold til nationalitetsoplysningerne i de amerikanske passagerankomstlister. Det kan skyldes, at sønderjyder, der jo korrekt blev betegnet som tyske efter 1864, senere angav Danmark som fødeland, når rubrikken skulle udfyldes i spørgeskemaerne til de amerikanske folketællinger. Det gjorde den allerede omtalte familie Petersen fra Lintrup i hvert fald - men de var jo også, som de fleste andre sønderjyder udvandrere født før 1864.

Lokal registrering af udvandrere fra Sønderjylland.

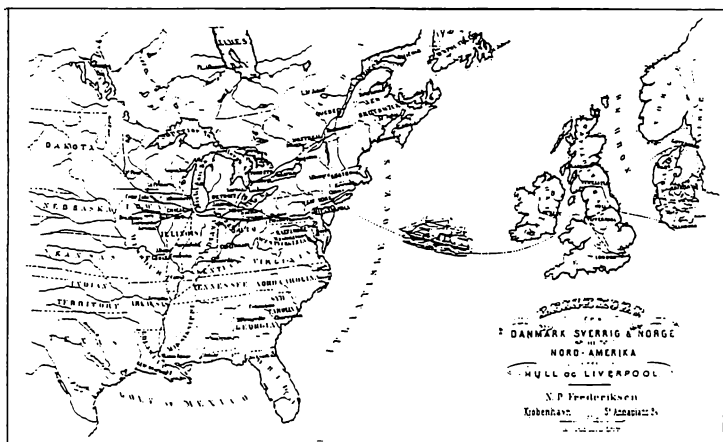
En preussisk udvandringsstatistik begyndte allerede i 1845 - og for Sønderjyllands vedkommende fra 1868 og små tyve år frem. Grundlaget for statistikken var de udvandringstilladelser alle skulle erhverve, så man kunne hindre - at mænd, der var fyldt 17 - unddrog sig den 3-årige værnepligt. Det var naturligvis et dårligt grundlag, da en af grundene til at udvandre netop var at slippe for værnepligten, og myndighederne skønnede da også, at højst 25% af udvandrerne fulgte bestemmelsen. Udvandringsstatistikken blev derfor suppleret med afgangslister fra sognene, men fra Danmark ved vi, hvor mangelfulde sådanne lister er. Det er formentlig grunden til at der 1868-1884 kun er registreret en oversøisk udvandring fra Sønderjylland på 13.798 personer. Personnavne og aldersopgivelser findes kun sporadisk i materialet, men fordelt på de daværende amter drejer det sig om Haderslev: 3.320; Aabenraa: 2.034; Sønderborg: 1.844 og Tønder: 6.600. Fordelt på år er der tale om et højdepunkt 1871-1873 og om en kulmination 1881-1883 - med 2.099 udvandrere i 1882 som det absolutte højdepunkt.

Mens udsvingene ser rigtige ud, er tallene til gengæld alt for lave i forhold til det antal passagerer med hjemsted i Slesvig-Holsten, der udvandrede via Bremen, Hamborg eller via Hamborg-Hull-Liverpool. For sammenlignelige år (1871-1884), er udvandringen fra Slesvig-Holsten iflg. udvandringsstatistikken 45.345 - men iflg. indberetningerne fra udskibningshavnene 77.056! Hertil kan føjes 1.053 fra Slesvig-Holsten, der udvandrede via København. En afvigelse på mindst 70% var statistisk set helt uacceptabel, og det var det, der var grunden til, at man helt opgav at føre en lokalt baseret udvandringsstatistik i hele Tyskland fra 1887. Årsagen var ikke, som hævdede fra dansk side, at man i Berlin var bange for at offentliggøre hvor mange dansksindede der udvandrede!

Passager- og billetregistrering af udvandrere fra Sønderjylland.

Mens det sjældent lykkedes at skabe brugbare lokale udvanderregister, havde de fleste større havne med oversøisk passagertrafik en registrering af de rejsende. Det skete for at sikre udvandrerne mod overfyldte skibe. For sønderjydernes vedkommende er det særligt de amerikanske ankomstlister 1820ff., Hamborglisterne 1850ff. og de danske billetlister 1868ff. der er relevante. Listerne fra Bremen er kasseret for 1834-1920 mens de britiske først starter i 1923.

De amerikanske lister er uden brugbare databaseindgange, og sønderjyderne skal derfor findes manuelt blandt 39 millioner andre indvandrere. Det er svært, for sønderjyderne er registreret mellem 6 millioner tyskere, i reglen uden angivelse af, hvorfra i Tyskland de kom. Hertil kommer, at de oplysninger som forekommer, ofte er forkerte: Den *59-årige enke Johanne Hansen fra Løgumkloster* blev således registreret i såvel det danske som det tyske (Hamborg) materiale - mens hun ved ankomsten til New York den 28. juli 1869 med skibet "Minnesota" fra Liverpool registres som en 9-årig pige. En sådan fejlregistrering var hun ikke ene om. Sammenholdt med

Rejsekort med rejseruterne fra Danmark, Sverige og Norge over England til USA. Kortet findes i Københavns politimesterarkivs udvandrersager på Landsarkivet for Sjælland.

det danske materiale kan det ses, at de 664 "tyske" passagerer ombord på "Minnesota" i virkeligheden bestod af 34 tyskere, 316 danskere, 292 svenskere, 19 nordmænd og 3 slesvigere. Til nationalitetsskifte, foryngelse og navneændringer kom der i øvrigt for flere af passagererne også et kønsskifte på vej over Atlanterhavet.

Hamborglisterne, der både omfatter de direkte oversøiske afgang fra Hamborg og de indirekte via Hull/Liverpool for årene 1850-1934, rummer ca. 7 millioner udvandrere. Da en stor del af den danske udvandring går via Nordtyskland, er der mange, der først optræder i det danske materiale og få dage efter i Hamborglisterne. Sammenligninger viser kun sjældent uoverensstemmelser, når det gælder navn, hjemby, køn, alder og erhverv - men det er ikke ualmindeligt, at myndighederne i Hamborg placerer byer forkert. Man må leve med, at f.eks. Apenrade vekslende placeres i Jutland, Dänemark (også efter 1864!), Schleswig, Schleswig-Holstein eller Preussen. Men det betyder at tallene er for lave i de årlige summariske havneindberetninger, der blev sendt fra Hamborg til Berlin om udvandringen fra Slesvig-Holsten (Sønderjylland).

Desværre kan Hamborgmaterialet, ligesom det amerikanske, kun benyttes manuelt med de oprindelige nødtørftige grovalfabetiske navneindgange, da der ikke er udarbejdet en database. Forhåbentlig kommer den, for materialet er af ganske særlig vigtighed set med danske øjne. Listerne rummer store dele af den ellers ukendte danske udvandring i årene 1850-1868, og de er efter 1868 hovedkilden til den sønderjyske udvandring og en væsentlig kilde til den danske. Stikprøver viser således tusinder af danske udvandrere i Hamborglisterne, der ikke er registreret i det danske materiale. Når disse udvandrere *ikke er registreret som udvandrere i de danske lister*, skyldes det, at de danske lister kun omfatter de udvandrere, der *købte billet af en dansk rejseagent* fra og med 24. maj 1868 og frem til slutningen af 1930'erne.

Det danske materiale

Efter en række skandaler, hvor godtroende udvandrere blev bondefanget af danske rejseagenter, vedtog Rigsdagen den 1. maj 1868 en lov, der bemyndigede Københavns Politidirektør til at godkende og kontrollere alle udvandringsagenter i Danmark og autorisere alle danske oversøiske

billetudstedelser. Det skulle ske, hvad enten rejsen foregik direkte fra København til USA eller indirekte via en anden udenlandsk havn. For kontrollens skyld blev oplysningerne fra billetterne kopieret i en række politiprotokoller. Det blev til 90 tykke bind, hvor hver enkelt udvandrer er opført med person- og billetoplysninger. Protokollerne er ført overskueligt og ensartet gennem hele perioden, men de er alligevel tidsrøvende at benytte manuelt, da der er tale om to protokolrækker - den direkte og den indirekte - der år for år opfører udvandrerne grovfabetisk efter befyndelsesbogstavet i efternavnet.

Materialets meget homogene natur gør det oplagt at kode maskinelt. I praksis er hver enkelt udvandrer forsynet med de 13 mulige grundoplysninger: efternavn; fornavn; stilling; familiestatus; alder; fødested (først fra 1899); sidste opholdssted; agentens navn; billetnummer; registreringsdato; skibsnavn (kun direkte udvandring); bestemmelsessted og evt. annullering af billet. Alle disse oplysninger indføres på grundlag af, hvad der faktisk står i protokollen - også når det drejer sig om oplagte fejl og mærkelige staveformer. Til gengæld lettes søgemulighederne ved at indsætte yderligere 11 entydige sæt hjælppekoder for hver udvandrer.

Databasens repræsentativitet.

Siden **Det danske Udvandrerarkiv** i Aalborg startede arbejdet med udvandrerdatabase i 1990 er 308.792 udvandrere indkodet. 184.646 med sidste opholdssted i Danmark; 74.083 i Sverige; 29.444 i USA, men efter navnene at dømme tidligere danske; **7.276 i Sønderjylland**, 4.545 Rusland; 2.115 Tyskland; 1.115 Finland; 848 Norge; 792 andre lande, samt 6.059 der fortrød inden afrejse.

Databasen synes rimelig repræsentativ for Danmarks vedkommende. Til de 184.046 danske udvandrere i databasen 1868-1903 - kommer yderligere 21.918 for årene 1867-1894 fra andre lister. Hvis det kun er disse danske udvandrere, der mangler, medtager databasen altså **90%** af ca. 200.000 danske udvandrere i perioden.

Hertil kommer måske 50.000 fra Sønderjylland - eller hver femte af de dansk-talende udvandrere til USA i perioden. Men af disse har databasen kun registreret 7.276 - eller **15%**. Databasens dækning bliver ganske vist større, hvis man sammenligner med den lokale tyske udvandringsstatistik for Nordslesvig (Sønderjylland) fra samme årrække. Men tallet, der i øvrigt udgør 26% af udvandringen fra hele Slesvig-Holsten, anses også af de tyske myndigheder som alt for lavt. Det opdagede man, da man fra 1871 begyndte at sammenholde statistikken med passagerindberetningerne fra Hamborg og Bremen. Sidstnævnte oversteg de lokale indberetninger med 70%.

Antager vi, blot som en arbejdshypotese, at udvandringsstatistikken fra Sønderjylland **også** skal forøges med 70% for at svare til indberetningstallene fra Hamborg og Bremen, får vi for årene 1868-1884 en sønderjysk udvandring til USA på ca. 23.500. Antager vi videre, at udvandringen fra Sønderjylland lå på 26% af den samlede udvandring fra Slesvig-Holsten, således som den blev indberettet fra Hamborg og Bremen, får vi for 1885-1914 yderligere 26% af 63.946 slesvig-holstenske udvandrere - altså 16.626 fra Nordslesvig (Sønderjylland). Hertil kan så føjes de 2.286 sønderjyder, der i årene 1868-1903 rejste via København til USA. Det giver i runde tal **en oversøisk udvandring fra Sønderjylland på mindst 40.000 i årene 1868-1914.**

Tallet kan naturligvis afvises som et gæt, men til forskel fra alle andre gæt på udvandringen fra Sønderjylland, er der den fordel, at dette gæt kan afvises eller bekræftes ved en systematisk gennemgang af Hamborglisterne. Enkelte stikprøver - mere har jeg endnu ikke haft tid til - synes at vise, at den faktiske sønderjyske udvandring via Hamborg o.1870 endda lå over det niveau, der er regnet med oven for.

Karakteristik af udvandringen fra Sønderjylland på grundlag af databasen.

Når der for årene 1868-1903 nævnes 7.276 udvandrere fra Slesvig i Københavns Politis Udvandrerprotokoller, betyder det **ikke** som normalt antaget, at disse 7.276 udvandrede direkte via København - det gjorde kun knapt en tredjedel (2.286)! Det betyder kun, at de købte deres billet af en dansk rejseagent. Størstedelen (4.990) rejste ligesom flertallet af de danske udvandrere direkte via Hamborg, Bremen og Liverpool uden at sætte deres ben i København.

Ud over at databasen indeholder en så lille del af den samlede sønderjyske udvandring, er der yderligere det problem, at de årlige udsving i udvandringstallene kun følger de danske til og med 1884. Det har dog den enkle forklaring, at danske udvandreragenteres virksomhed i Sønderjylland blev forbudt i 1884. Databasen bygger alene på de danske agenteres billetudstedelser og forøgelsen heraf, bl.a. i Vejle amt fra 1885, kan jo tyde på, at sønderjyderne har købt billetterne nord for grænsen og at agenterne, for at undgå vrøvl, har angivet danske stednavne som sidste opholdssted.

Den danske lovgivning krævede i det hele taget kun en detaljeret angivelse af hjemsted/sogn/by/amt, når det gjaldt udvandrere med seneste bopæl i Danmark. Det betyder, at kun en mindre del (20%) af udvandrere med sønderjysk bopæl er fordelt på amter/byer/-sogne, og det er derfor ikke muligt, således som det er for resten af Danmark, at tegne sognekort over udvandrere med sidste bopæl i Sønderjylland.

Selvom man for Danmarks vedkommende således kan beskrive udvandringsprofilerne helt ned på sogneniveau, er profilerne for alder, køn, stilling og bestemmelsessteder overraskende ensartede fra amt til amt. Den beskedne og formentlig urepræsentative del af den sønderjyske udvandring, der er medtaget i databasen, afviger til gengæld markant.

Udvandring i samlede familiegrupper omfatter således kun 24% af sønderjyderne mod 39% af de øvrige danske udvandrere. Den sønderjyske kønsfordeling i udvandrerdatabase er 71% mænd og 29% kvinder - andre danske 62% mænd og 38% kvinder - mens den samlede slesvigholstenske iflg. havneindberetningerne er tæt på den danske med 58% mænd og 42% kvinder. Aldersmæssigt var næsten halvdelen (48%) af **alle** sønderjyske udvandrere mænd mellem 16 og 25 år, mens 16-25 årige mænd fra det øvrige Danmark udgjorde 28%. Det støtter naturligvis den antagelse, at udvandringen skyldtes flugt fra den tyske værnepligt ved det fyldte 17. år. 16-19 årige mænd udgør 30% af alle mandlige udvandrere fra Sønderjylland, men kun 13% fra Danmark.

Erhvervsmæssigt set er 47% af de sønderjyske udvandrere forsynet med stillingsbetegnelser i landbruget (danske 25%), 3% (danske 6%) har stillinger inden for service og liberale erhverv; 9% (danske 13%) er arbejdere, mens 41% (danske 56%) er uden erhverv - hustruer, børn m.m. Hvad angår bestemmelsessted er USA helt i top. Mens "kun" 91% af de danske udvandrere tager til USA, gælder det 97% af sønderjyderne. Ser vi bort fra gennemgangsbyerne New York og Chicago, er sønderjydernes mål først og fremmest Iowa. I rækkefølge fulgt af Californien, Nebraska, Minnesota, Wisconsin og Michigan. Bestemmelsesstederne inden for de enkelte stater svarer oftest til kendte danske bosættelser - ikke mindst de nordjyske, idet nordjyderne i ganske særlig grad klumpede sig sammen.

Den typiske sønderjyske udvandrerprofil bliver derfor en 18-årig mand fra landet, der rejser alene eller sammen med jævnaldrende venner via Hamborg-Hull-Liverpool-New York-Chicago og herefter fortrinsvis slår sig ned som landbruger eller landbrugsmedhjælper i et område der er

præget af dansk bosættelse. Her gifter han sig - helst med en pige fra samme egn i Sønderjylland. Men da de sønderjyske piger er en mangelvare, må han ofte nøjes med en nordjysk - eller måske slet ikke så sjældent, en nordtysk. Der var aldrig langt til tyske naboer. 5% af befolkningen i Iowa stammer fra Danmark, men næsten 80% fra Tyskland (herunder bl.a. Nordslesvig: Sønderjylland ?)

Konklusion.

Man kan **ikke** bruge den danske udvandrerdatabase til dækkende undersøgelser af udvandringen fra Sønderjylland. I hvert fald ikke hvis man alene søger på sønderjyske hjemsteder. Chancen for at finde udvandrede sønderjyske slægtninge er i så fald kun som 1:6. Resten skal dels findes i databasen med sidste opholdssted i Danmark, dels i Hamborglisterne - og hvis alt glipper - i de amerikanske ankomstlister og/eller folketællinger.

Regner man med mindst 40.000 sønderjyske udvandrere til USA 1868-1910 - og op imod 50.000 er næppe usandsynligt - kendes udvandring af en sådan intensitet kun fra områder hvor befolkningen er under pres. Hungersnød i Irland og Småland, progromer i Rusland og - nationalpolitisk pres i Nordslesvig = Sønderjylland. Direkte kan databasen ikke forsyne os med en sønderjysk udvandringsprofil, men indirekte kan de nye muligheder databasen giver for at belyse udvandringen på sogneplan i Danmark afsløre i hvert fald to momenter:

- 1) En tidlig - kraftig udvandring fra et givet område medfører ofte en fortsat kraftigere udvandring fra samme område. Det var mere fristende at tage af sted, når man kunne slå sig ned blandt familie og venner - således som Linttrup-børne gjorde i Jacksonville.
- 2) Der er ikke nødvendigvis tale om en udvandring fra de fattigste dele af et område, tværtimod. Som udvandrer var man nødt til at have penge med både til billetten og til etableringen på prærien.

Overført på Sønderjylland tror jeg, at det nationale pres og værnepligten var anledning til den første meget store udvandringsbølge omkring 1870. Udvandringen blev herefter, i takt med de amerikanske konjunkturer, fastholdt på et meget højt niveau. Presset var der stadig under den næste store udvandringsbølge i 1880'erne, men hertil kom tiltrækningen i form af ønsket om at slutte sig til familie og venner i USA. Jeg anser derfor det nationale pres og tiltrækningen fra andre, der allerede var udvandret, som vigtigere end det økonomiske pres. Men naturligvis har det spillet en væsentlig negativ rolle for den økonomiske udvikling, at Sønderjylland i så ekstrem grad blev drænet for unge.

Sønderjyderne glemte i hvert fald ikke de nationale problemer i deres landsdel, når de kom til Amerika. Det viser bl.a. oprettelsen af "Jacob A. Riis League af Patriotic Service", hvis arkiv findes på Udvandrersarkivet. Medlemmerne af denne liga, hvis forløber blev stiftet i 1916, var fortrinsvis sønderjyder fordelt på 68 lokalkomiteer over hele USA. Ligaens formål var at bringe USA ind i krigen mod Tyskland, senere at fremme krigsindsatsen mod Tyskland og endelig at gøre den amerikanske regering opmærksom på det sønderjyske (nordslesvigske) problem. Først og fremmest ønsket om en grænseafstemning efter krigen - hvilket som bekendt lykkedes ! Men både den sønderjyske ligas politiske lobbyarbejde i USA og videre undersøgelse af det tyske og amerikanske grundmateriale for udvandringen fra Sønderjylland må blive emner for senere artikler.

Henning Bender.

Alle oplysninger fra den danske udvandrerdatabase findes internetadressen:
<http://emiarch.homepage.dk> samt på en CD-rom udgivet på Udvandrerarkivet. På Udvandrerarkivet findes desuden kopier af passagerlisterne fra Statsarkivet i Hamburg.
Jf. indtastningerne af hamburglisterne
: <http://www.hamburg.de/LinkToYourRots/english/welcome.htm>

Jf. desuden:

Kristian Hvidt: Flugten til Amerika , Århus 1971.
Peter L. Petersen: The Danes in America, Minneapolis 1985.
Paul-Heinz Pauseback: Aufbruch in eine Neue Welt (1867-1914), Bredstedt 1996.
Henning Bender: Udvandringen fra Aalborg Amt 1868-1903, Historisk Årbog, Aalborg 1996.
- - : Kønsskifte på Atlanten, Siden Saxo, 2, 1996.
- - : Die Auswanderung aus Nordschleswig von 1868 bis 1900, i AmeriFrisica, Bredstedt 1996.
Mads Iversen: Nordslesvigs Befolkning 1864-1920, i Nationaløkonomisk Tidsskrift, Kbh. 1933.
Statistisches Landesamt Schleswig-Holsten, Beitrage zur historischen Statistik Schleswig – Holsten, Kiel 1967.
Michael Tepper: Passenger Arrival Records, Baltimore 1993.

Artiklen har tidligere været bragt i Sønderjysk Månedsskrift 7/8 1997.

Egne Publikationer

(heri ikke medregnet avisartikler o.l., samt boganmeldelser)

Förra Slotsskrivaren Daniel Jensen och hans bo, i Gotländskt Arkiv, Visby 1970
Københavns Universitets Historie. Oversigt over arkivmaterialet og vejledning i dets benyttelse, Kbh 1977
Folkkrørelsesarkiverne i Sverige. En præsentation, Aalborg 1979
Forenings- og Erhvervsarkiver i Nordjyllands Amt, Aalborg 1979
De lokalhistoriske arkiver og museerne, i Museumsmagasinet 15, Viborg 1981
Portraits by Heinrich Tönnies, i The Frozen Image, New York 1982
Formidling, i De lokale arkivers formidlingsarbejde i Norden, Aalborg 1983
Aalborgs Industrielle Udvikling fra 1735 til 1940, Aalborg 1987
Aalborgs Historie bd. 4, Aalborg 1988
Arkivregistrering med EDB som hjælpemiddel, Lillehammar 1987
Lokal- og Kulturhistorien i dag, i Fortid og Nutid 1988/1
Forskningen på de lokalhistoriske arkiver, Aalborg 1988
Strukturer i Lokalsamfundsforskningen, i Lokalsamfundsforskning, København 1989
De lokalhistoriske Arkiver i Danmark, i Heimen 1/1989, Trondheim 1989
The Danes Worldwide Archives 1932-1992, i Danish Emigration to the U.S.A., Aalborg 1992
Tønnessamlingen, i Objektiv 60, 1993
New Denmark i New Brunswick, i Danish-Canadian Conference-Book, Edmonton 1994
Aalborg Kommune 1970-1995, Aalborg 1995
Kønsskifte på Atlanten, i Siden Saxo 2, 1996
Dansk udvandring til Canada, i Danish-Canadian Conference-Book, Montreal 1996

Grænseløs Lokalhistorie. Præsentation af en Database, i Lokalhistorie uden grænser, Festskrift til A. Friederichsen, Farum 1996 (udvandring fra Frederiksborg og Ringkøbing amter)
Die Auswanderung aus Nordschleswig von 1868 bis 1900, i Amerifrisica, Bredstedt 1996
Udvandringen fra Aalborg Amt 1868-1903, i Hist. Årbog for Himmerland og Kjær Herred, Aalborg 1996
The first Emigration Database on the Internet, i Danish Heritage Newsletter, Portland, 1996
The first Emigration Database on the Internet, i Danish-Canadian Conference, Quebec 1997
Den faste bro - indviet 1879, i Journalen, juni 1997
Udvandringen fra Nordslesvig, i Sønderjysk Månedsskrift, juli/august 1997.
Svenske udvandrere via Danmark 1868-1904, i Kulturhistorisk Samarbejde omkring Øresund, Farum 1998
Aalborgs Historie bd. 6, Arbejderens Historie 1870-1970, kap.1, 6 og 11, Aalborg 1998
På jagt efter rødderne, Kulturkontakt 8, decb. 1999, Kultuministeriet
Udvandring fra Bornholm, Bornholmske Samlinger 2000, Rønne 2000

Redaktøropgaver:

Aalborgs Historie bd. 1-6, Aalborg 1987-1998
Aalborg, A Danish Port and its History, Aalborg 1989
Danish Emigration to New Zealand, Aalborg 1990
Pedellernes historie ved Aalborg Kommunes Skoler, Aalborg 1990
Rengøringsassistenternes historie ved Aalborg Kommunes Skoler, Aalborg 1991
Danish Emigration to Canada, Aalborg 1991
I Rådhusets Skygge, Aalborg 1992
Danske Idrætsjubilæumsskrifter, Aalborg 1992
Skolelederne i Aalborg, Aalborg 1992
Danish Emigration to the U.S.A., Aalborg 1992
On distant Shores, Aalborg 1993
A Guide to the Collections of the Danish Emigration Archives, Aalborg 1997

ANMELDELSE :

Slægtsforskning i Sønderjylland – ny revideret udgave af Hans H. Worsøe.

Med sædvanlig grundighed belyses alle de muligheder, der findes, for at finde aner, både om personlige oplysninger og boligforhold. Udmærkede litteraturhenvisninger.
Uundværlig for forskere med tilknytning til Sønderjylland. Red.

SSF arrangerer som tidligere omtalt

SLÆGTSFORSKERTRÆF ÅR 2000 I ODENSE - Lørdag d.8.april kl. 9 – 17
På Mulernes legatskole i Odense.

Tilmeldingen var Decb. Sidste år, men der er endnu nogle pladser, så er du interesseret, så prøv at ringe til Inge Skipper i Odense – tlf. 66 10 90 52 eller E-mail: skipper@post6.tele.dk

Mere om SLÆGTSFORSKNING I SVERIGE.

Ved det udmærkede foredrag 10. Januar af Birgit Bender om Slægtsforskning i Sverige fik deltagerne udleveret forskelligt materiale – bl.a. nedenstående litteraturliste:

LITTERATUR FÖR SLÄKTFORSKNING I SVERIGE

- Almanacka för 500 år. Förlaget Kalendator 1984, ISBN 91-86524-01-1
Andersson, Kent/Henrik Anderö: Ordbok för släktforskare, ICA förlag 2:a uppl 1997 ISBN 91-534-1705-4
Anderö, Henrik: Läsebok för släktforskare, ICA-förlaget 1979, ISBN 91-534-0564-1
Clemensson, Per, Kjell Andersson: Släktforska! Steg för steg, LTs förlag, 4:e revid upplagan, Stockholm 1993 ISBN 91-36-031114-3
Elgenstierna G Den svenska introducerade adelns ättartavlor I-IX, 1925-1936
Dito Svenska släktkalendern 1911-1950 NR 1-14. Finns ny följd fr 1962 med band 15-26 "Svenska släktkalendern"
Jansson, Sam Owen: Måttorboken. Nordiska Museets förlag 1995 ISBN 91-7108-384-7
Handledning för forskning i domstolsarkiv. SVAR Ramsele 1999 ISBN 91-973415-3-3
Lagerqvist, Lars O: Vad kostade det. Priser och löner från medeltid till våra dagar. Borås 1993 ISBN 91-36-03155-0
Lunsjö, Barbro: Släktforskarens uppslagsbok. 3400 bouppteckningsord. LT-förlag 1996, ISBN 91-36-03332-4
Over Øresund. En vejledning for slægtsforskere. Arkiv-Varia 1993, Landsarkivet i Lunds skriftserie 3 ISBN 87-89409-05-1
Rosenberg, CM: Geografiskt-statistiskt handlexikon öfver Sverige, faksimilutgåva 1993 av Göteborgs landsarkiv, ISBN 91-7260-683-5
Rötter i Sverige. En vägledning för släktforskning i svenska arkiv. Skrifter utgivna av Riksarkivet 1, 1997 ISBN 91-88366-29-4
Sveriges församlingar genom tiderna, Riksskatteverket 1989
Thorsell, Elisabeth och Ulf Schenkmanis: Släktforskning- vägen till din egen historia, ICA bokförlag 1993, ISBN 91-534-1530-2
Örberg, V: Svensk Slägtkalender, del 1-4, 1884-1887
Dito Svenska ättartal, del 5-14 1889-1914

Internetadresser:

Riks- och landsarkiven (inkl links) <http://www.ra.se>

SVAR(Svensk Arkivinformation i Ramsele) <http://www.ra.se.svar> = lånar, försäljer mikrofilm(mikrokort)

Sveriges släktforskarförbund utger nättidningen Rötter som handlar om arkiv, litteratur, lån av mikrofilm, forskarcentrum mm: <http://www.genealogi.se/arkiv.htm>

Farum arkiv och museer: <http://www.immigrantmuseet.dk> har 1/ databas med arbetsuppehållstillstånd för främmande födde, Frederiksborgs amt 1812-1924; 2/ databas infödersätt tilldelning 1776-1914, landstäckande; 3/databas med utvisade från Danmark 1875-1919

DDSS Demografisk databas för Södra Sverige: <http://ddss.klm.se> databaser över födda, vigde och döda i en rad landsförsamlingar i Skåne, Halland, Blekinge och Malmö stad

Over there - once again

I Slægt & Stavn nr. 4 fra 1998 fortalte jeg om, hvorledes jeg via internettet havde held til at genfinde en række slægtninge i USA. Beretningen blev fortsat i 1999 nr. 1, men redaktøren havde da uvist af hvilken grund givet den overskriften Elektronisk efterforskning i USA. Her kommer så, hvad der videre skete.

Jeg fik senere Judy's adresse fra Gwen, som var datterdatter af Oscar Dujardins 2. hustru Marie Nyholm. En passus i et brev fortalte mig, at Gwen en sjælden gang besøgte Judy i Chicago. Judy er datterdatter af Oscars 1. hustru, og efter at jeg havde fået Judys adresse, sendte jeg så Judy en udvidet julehilsen i 1998 for ligesom at få forbindelse til hans første ægteskab. Og vips - hun blev meget glad for at høre fra sin danske familie og sendte mig en del oplysninger tilbage om sin egen forslægt på fædrene side. Også på mødrene side er den spændende, med linjer tilbage til den amerikanske borgerkrig, som man går meget op i. Det er i øvrigt gået hende godt. Hun har en god stilling som professor ved Chicagos universitet.

Judy har en ældre søster Jacqueline, som hun fluks kontaktede. Jacquelines mand Bill har norsk, fransk og svensk blod i sig, idet hans mor var født i København og hans tante i Sverige. Desuden var en onkel fra Rusland, så udlændinge"problemet" er vist større i USA end i Danmark.

Judy havde også en storebror Victor Jr., som ganske vist er død nu, men Victor Jr.s søn Scott, altså hendes nevø, er i forvejen slægtsforsker, så på den måde har jeg fået en amatørslægtsforsker koblet på i den anden ende.

Ingen af os når ganske vist ret meget, men det problem kender vi vel også til her. Scott har haft travlt med år 2000-problemet, ansat som han er hos IBM. Men nu er han alligevel gået i gang med sin egen familie, hvor han tidligere har gjort mest ud af sin kones familie (hun har flamske aner, så de er også rigtig internationale i den familie). Scott og hans tre drenge er de eneste, der fører navnet DuJardin videre i USA efter Oscars gren, så det havde været besværligt at finde dem udelukkende via efternavne i telefonbogen.

Via Judy og Scott har jeg nu fået sat navn på Oscar Dujardins første hustru. Det kendte jeg ikke, men nu fik jeg at vide, at hun hed *Mary Winterlich* og kom fra Danmark. Her kom online-udgaven af udvandrertokollerne mig til hjælp, idet det var nemt at finde navnet Winterlich. En Mary Winterlich blev født i Fredericia den 8. februar 1873, og i Kolding kirkebog for den 5. maj 1873 er anført en bemærkning ved siden af Marys dåb: Dåben fandt sted under familiens rejse fra Fredericia til Chicago, Nordamerika. Jeg har ikke fundet udvandringen, men min teori er, at når de er draget fra Fredericia til Kolding, er de nok fortsat mod f.eks. Hamburg og emigreret derfra. Jeg kender navnet på Marys far, mor og storesøster og mangler nu "bare" at spore dem i Chicago. Men det er da tankevækkende, at Oscar Dujardin fra 1892 også har boet i Chicago. Skal vi gætte på, at han og Mary har truffet hinanden i den danske loge, hvor han fik en betydende stilling som tillidsmand og præsident (dvs. formand)?

Godt nok har jeg fået en masse ting på plads, men til gengæld er Mary Winterlich nu begyndt at spørge, så jeg har fået et nyt spørgsmålstegn i slægtstavlen.

Vi har siden ført en livlig korrespondance, og ikke mindst i den situation lærer man at værdsætte elektronisk post, som er fremme på et øjeblik. Sjovt nok er det Jacqueline og Bills datter Karen, som er mest flittig til at skrive. Som enlig mor med en voksen datter Rachel savner de to måske spændende ting i tilværelsen, og nu har de fået deres sag for: Hver gang jeg skriver til Karen og Rachel, får de lidt danskundervisning med også - på opfordring. Så jeg synes allerede, vi kender hinanden utrolig godt, selv om vi ikke har set hinanden.

Men hvem ved - det kommer vi forhåbentlig til en dag. I hvert fald har de fået en kollektiv invitation til årets fætter-kusinefest, hvor en masse af deres danske slægtninge så vil være til stede, men jeg tvivler nu på, de kommer. Derfor vil jeg hellere forsøge at vinde i lotteriet: Så bliver der råd til en returbillet til USA - og efterhånden har jeg masser af kontakter til gratis ophold hos familiemedlemmer over there.

Min forrige artikel sluttede med, at jeg ville forsøge via Hvem Forsker Hvad at finde oplysninger om Marie Nyholms familie. Det er ikke rigtig lykkedes endnu, men bliv ikke forundret, hvis der dukker en efterlysning op om Mary Winterlichs danske forældre i dette års udgave af tidsskriftet.

Erling Dujardin

Dansk/svensk anebyttertræf i Limhamn

Den 20. november 1999 var vi en lille flok danske forskere, som stod og ventede på hurtigfærgeren til Malmö. Vi var meget spændte på, hvad dagen ville bringe.

Da vi kom til Malmö, stod Sonja Garin og ventede på os og sørgede for at få os med de rigtige busser ud til Bergaskolan. Godt at hun var der, for ellers er jeg bange for, at vi var endt i Ystad.

Vi kom ud til et vel tilrettelagt træf, hvor vi hver især hurtigt fandt vores pladser.

For mit eget vedkommende, var jeg heldig at løbe ind i to forskere, som havde samme problem med at finde en ane, som jeg har haft. Med Sonja Garins hjælp fik vi talt problemet igennem. Hun er nu ved at finde de rigtige oplysninger til os. Sikken et held at man kender Sonja.

Der var livlig aktivitet hele dagen. Alle talte sammen som om de havde kendt hinanden altid.

Smulans mor sørgede for, at vi fik kaffe/the og noget at spise på de rigtige tidspunkter igennem dagen. Hun skal have tak for god mad, drikke samt godt humør.

Vi fik også besøg af et par journalister, som gerne ville høre lidt om det at være slægtsforsker. Det er godt, at vores hobby bliver omtalt, så folk kan se, at det ikke kun er for adelige eller folk med et specielt navn at lave slægtsforskning.

Det var spændende at se de forskellige anetavler, som var hængt op. Der var især en efterslægtstavle formet som et træ, som var usædvanlig flot. Den må have taget mange timer at lave.

Dagen fløj af sted. Inden vi så os om, var det tid at tage tilbage til Danmark.

På vejen hjem spurgte jeg de forskellige, om de havde haft noget udbytte af dagen. Nogle havde fået nogle oplysninger, andre havde intet fundet, men alligevel syntes de, at de havde haft en usædvanlig dejlig dag.

Det var synd, at der ikke var flere – både her fra Danmark og fra Sverige – der havde tilmeldt sig træffet. Men fra os, der deltog, skal der lyde et stort tak til arrangørerne. Det var en rigtig god dag.

Gyda Mølsted
Hvidovre, Danmark.

BROBJERG PORT = FREDERIKSPORT

Ridende Aarhus-korps red kongerne i møde.

(Her var et billede af det ridende korps i meget dårlig gengivelse – derfor udeladt).

I anledning af forslaget om at kalde Frederiksgade i Aarhus for Kong Frederiksgade (Aarhus Stiftstidende Lørdag) bladets dato ukendt, skriver en historisk interesseret:

1787 holdt daværende kronprins Frederik store troppe-manøvrer ved Aarhus. Samme år var der på foranledning af stiftsamtmænd, den tidligere geheime-statsminister OVE HØEGH-GULDBERG, oprettet et ridende korps som led i borgervæbningen. Anledningen var kronprinsens besøg, og dets opgave skulle bestå i at modtage kongerne, når de kom til byen, en mil udenfor portene. Oftest var det Brobjerg Port (Frederiksport), hvor byen sluttede mod syd. Det ridende korps ledsagede da kongens følge fra Viby.

Uniformen var af søgrønt klæde, senere ændret til karmoisin, og blanke knapper. Benklæderne var strågule og huen rund og besat med snore. Stiftsamtmændene førerede korpset en fane, der på den ene side viste det danske rigsvåben, på den anden det jydsk, det holstenske og det norske våben, alt broderet i guld, sølv og silke. RÅDMAND RISOM var korpsets første chef. Han havde titel af ritmester.

I 1796 (28. Januar) oprettede borgerne i Aarhus "Kronprinsens Klub", der svarede til klubberne i København.

Frederik VI var flere gange i Aarhus, sidste gang 1832. Da gjaldt det også hær-manøvrer ved byen. Kongens indtog ved en af disse lejligheder, sommeren 1824, gav anledning til dette hyldestvers, hvis forfatter hed Hertel:

Når kongehusets glans omstråler vore hytter,
da frydes vi, Så glædtes vi og her,
naar ægte skjoldungs æt, som os beskytter,
saa ned til os og vore boliger!
Til evig tid den blomst staa!
Tag dem i stadig varetægt,
Og aldrig, aldrig den forgaa!

BROBJERG .

Efter at man i middelalderen havde lavet en bro over åen ved vadestedet Immervad, fik vejen mod sydvest, der gik op over en stejl bakke, navnet Brobjerg. Bebyggelsen langs vejen Brobjerg opstår i løbet af 1400-tallet, bl.a. med opførelse i 1482 af Karmelitterklosteret nær toppen af bakken. Der har gennem tiderne ligget flere store gårde langs vejen beboet af kendte købmandsfamilier. Omdøbt til nuværende navn 1824 efter den danske kong Frederik VI (1768-1839), der under et besøg i Århus var inddraget i fornyelsen af Brobjerg port. Til ære for kongens besøg fik den nyopførte byport navnet Frederiksport og Brobjerg blev til Frederiksgade.

No. 1794. Kongelig allernaabigt petrolegerene No. 1.

Aarhus Stifts
Adresse. Contoirs

Tidender.

Frederik, den 3de Januar.

Saadan saa Aarhus Stiftstidendes Hoved, ud i 1794.

For 150 Aar siden – 1803

2. Marts. Castanier, Citroner, Chocolate til forskiellige Priiser faaes hos Apotheker Reddelin paa det store Torv.

5. Marts. Dhrr. af det Ridende Corps her i Byen, som sidst-afvigte Torsdag frivillig indfandt sig, for at vise min sal. Fader den Ære at ledsage ham til sit Hvilested, finder jeg for Pligt herved at aflægge min forbindtligste og ønmeste Taksigelse.

Aarhus, d. 5. Martii 1803.

M. H. Risom.
Paa min Moders og Sødskendes Vegne

Ovennævnte rådmand var LORENTZ PETER RISOM, født ca. 1737 i Nr. Nebel (som søn af pastor Johan Risom og Anna Pedersdatter Arensberg). Han døde 25.2.1803 i Århus. Han var 16.8.1775 i Århus blevet viet til Birgitte Marie Høstmark (1757 – 1806) datter af købmand i Århus: Mads Høstmark & Kirstine Marie Elisabeth Panck. De efterlod sig 6 børn, den ældste søn: Mads Høstmark Risom blev født 1776 i Århus. Det er ham, der takker for deltagelsen ved faderens begravelse. Den yngste søn var min tipoldefar OVE HØEGH RISOM (1788 – 1830). Jeg har i mange år spekuleret på, hvor han havde fået mellemnavnet HØEGH fra. Der var ingen tidligere i slægten, der havde heddet sådan. En dag fik jeg fra min niece nogle avisudklip fra Aarhus Stiftstidende – det sidste fra 1953, der var fundet i en gammel fasters efterladenskaber. Her havde jeg forklaringen, det var selvfølgelig OVE HØEGH-GULDBERG, han var opkaldt efter – OHG var ikke fadder, men havde vel givet tilladelse til at bruge hans mellemnavn! Navnet OVE er hermed indgået som et fornavn i familien – min far hed sådan og min brors ældste søn hedder også Ove. Mellemlavnet HØEGH bruges kun denne ene gang.

Inger Lerche (født Risom).

AVISLÆSESALEN:

Ikke alle har opdaget det, men Avislæsesalen, der tidligere var på Universitetsbiblioteket i Fiolstræde – er for længst flyttet til Amager:
Det kgl. Biblioteks avislæsesal i Njalsgade 80.

Hvor finder jeg de danske Kirkebøger og Folketællinger?

<u>Arkivalie-gruppe!</u>	<u>Film, Microfich-kort eller Bog!</u>	<u>Sted!</u>
<u>Kirkebøger:</u>		
1. <u>Kirkebøger, hele landet</u>	1645 til 1891	Microfich-kort
2. Kirkebøger, Jylland og Fyn	1892-1912 (1914)	Rullefilm
3. Kirkebøger Sjælland	1892-1912 (1914)	Rullefilm/bøger
4. Kirkebøger, hele landet (Kun hvis filmene er bestilt hjem til centret)	1645-1912 (1914)	Rullefilm
5. Kirkebøger fra Sjælland	1891-ca.1946	Bøger/Rullefilm
6. Kirkebøger fra Sjælland (Ikke alle sogne findes i kopibøger, se register)	1645-ca.1900	Kopibøger
7. Kirkebøger fra Fyn	1891-ca.1946	Bøger/Rullefilm
8. Kirkebøger fra Jylland	1891-ca.1946	Bøger/Rullefilm
9. Kirkebøger, Sønderjylland	1891-ca.1946	Bøger/ +?
		Rigsarkivet, Kbh., samt <u>alle 4 Landsarkiver</u> og Erhvervsarkivet i Århus. Rigsarkivet, København. Landsarkivet Sjælland. Mormonkirkens Slægt-historiske Centre. Landsarkivet, København Landsarkivet, København. Landsarkivet, Odense. Landsarkivet, Viborg. Landsarkivet, Åbenrå.
<u>Folketællinger:</u>		
1. Folketællinger, hele landet	1787-1855	Microfich-kort
2. Folketællinger, hele landet	1855-1911	Rullefilm
3. Folketællinger, hele landet	1860+1880+1890	Microfich-kort
4. Folketællinger, hele landet (Til 1921-1940 flgs. skal ansøges om speciel tilladelse)	1916-1940	Originale papirer
5. Folketællinger, hele landet (Også nogle af de Slesvigske i disse 4 årgange)	1787+1801+1845+1860	<u>Rullefilm</u>
6. Folketællinger, Sjælland	1787-1850	Kopibøger
7. Folketællinger, Fyn	1787-1850	Kopibøger
8. Folketællinger, Jylland	1787-1850	Kopibøger
9. Folketællinger, Sønderjyl.	1787-1850	Kopibøger
10. Folketællinger, Slesvigske	1787-1850	Originale Papirer + Microfich-kort
		Rigsarkivet, samt <u>alle 4 Landsark. og Erhvervsark.</u> Rigsarkivet, København. Rigsarkivet og landsarkiver. Rigsarkivet, København Mormonkirkens Slægt-historiske Centre Landsarkivet, Kbh. Landsarkivet, Odense. Landsarkivet, Viborg. Landsarkivet, Åbenrå. Rigsarkivet, København. “ “
<u>Lokalhistoriske Arkiver:</u>		

Udover de ovenfor nævnte Arkiver har mange af vore gode Lokalhistoriske Arkiver indkøbt kopimateriale af kirkebøger og folketællinger, fra de sogne som det pågældende arkiv arbejder med. Det kan enten være i form af fotokopimateriale, microfich-kort eller rullefilm. Forhør dig på det pågældende arkiv.

Husk vore Lokalhistoriske Arkiver skal findes under "de nye storkommuner" eller en købstad. Se ARKIVVEJVISEREN, Udgivet af S sammenslutningen af Lokal Arkiver. Bogen findes på næsten alle biblioteker.

Denne side er udarbejdet af Anna Margrethe Krogh-Thomsen. Rettelser eller tilføjelser modtages gerne. Kopiering er tilladt med glæde.

Arkivernes adresser, telefonnumre og åbningstider

Rigsarkivet. Rigsdagsgården 9. 1218 København K. Tlf. 33.92.33.10. Læsesalen er åben hele året fra kl. 9-17 på hverdage. Om lørdagen fra 1 okt. til 1 maj er der ligeledes åbent fra 9-17. Fra 1 maj til 15 jun. og igen fra 15 aug. til 1 okt. er arkivet om lørdagen åbent fra 9-14. Fra 15 jun. til 15 aug. er der lukket helt om lørdagen

Landsarkivet for Sjælland, Lolland - Falster og Bornholm. Jagtvej 10, 2200 København N. Telf. 35.24.82.00. Arkivet er normalt på hverdage åbent hele året fra kl 9-16. I vinterhalvåret fra 1 okt. til 1 maj, er der om lørdagen ligeledes åbent fra 9-16. I sommerperioden fra 1 maj til 1 okt. er der helt lukket om lørdagen. Mellem jul og nytår er der som regel lukket alle dage.

Landsarkivet for Fyn. Jernbanegade 36. 5000 Odense C. Telf. 66.12.58.85. Arkivet åbent normalt fra kl 9-16, fredag fra 9-13, lørdag kl 9-16 i vinterperioden.

Landsarkivet for Nørrejylland. Ll. Sct. Hansgade 5, 8800 Viborg. Telf. 86.62.17.88. og 86.62.17.89. Læsesalen er åben hele året alle hverdage 9-16. Besøgende der har mere end 80 km til Viborg Landsarkiv, kan tidligst 14 dage før besøget, reservere plads på arkivet.

Landsarkivet for Sønderjylland. Haderslevgade 45, 6200 Åbenrå. Telf. 74.62.58.58. Læsesalen åben hele året hverdage kl 9-16. Lørdag kun åben i vinterhalvåret

Forsvarets Arkiv. Hører under Rigsarkivet, Rigsdagsgården 9, 1218 København K. Telf. 33.92.33.10. Læsesalen åben alle hverdage kl 9-17.

Matrikelarkivet. Matrikeldirektoratet, Rentemestervej 8, 2400 København NV. Telf. 35.87.50.50. Besøg på læsesalen skal helst aftales på telefon først.

Københavns Stadsarkiv. Københavns Rådhus. Rådhuspladsen, 1550 København V. Tlf. 33.66.33.66. Læsesalen åben hele året fra kl 9,30-15. (de der er kommet, kan dog blive til kl 16.) Lørdag kl 10-12. (Københavns Begravelsesvæsen indtil 1984.)

Kbh. kommunes Kirkegårdskontor. Frederiksborgvej 125, 2400 Kbh. NV. Hverdag. Kl 9-14 telf. 35.81.00.59 (Københavns Begravelsesvæsen fra 1984 til 1999.)

Frederiksberg Stadsarkiv. Smallegade 1-5, Frederiksberg 2000. Tlf. 38.19.21.21. Arkivet er åben Ma. - On. 10-14, To. 10-18, Fr. 10-13.

Slægtshistorisk Center, Mormonkirken. Maglegårds alle 83. Søborg. (Ny adresse). Telf. i åbningstiden 38.34.55.70. Arkivet er åbent tirsdag, onsdag og torsdag fra kl 15.00-20.00. Lørdag er der kun åbent for kirkens medlemmer fra kl 10-15. Adgang til computeren 1/2 time pr. gang.

Det kongelige Bibliotek. Christians Brygge 8, 1219 København K. Telf. 33.93.01.11. Læsesalen åben mandag og fredag kl 9-19, tirsdag, onsdag og torsdag 9-21, lørdag kl 10-19.

Det kgl. Biblioteks Avislæsesal. Njalsgade 80, 2300 Kbh. S. Telf. 35.32.90.44. Læsesalen åben hele året, Ma. - Fr. kl 10-17. Lørdag lukket. Ekspedition fra magasinet til læsesal kl 10-15,30 også af aviser (fra hele landet) Telefon best. Ma. - Fr. 10-13 på Tlf. 33.47.47.47

Erhvervsarkivet. Vester alle 12. 8000 Århus C. Telf. 86.12.85.33. Læsesalen er åbent hele året alle hverdage kl 8,30-16, lørdag lukket.

Statsbiblioteket. Universitetsparken, 8000 Århus. Telf. 86.12.20.22. Herunder Statens avissamling. Læsesalen er åben hele året alle hverdage kl 9-19, lørdag kl 9-14.

Det danske Udvandrerarkiv. Arkivstræde 1, Postboks 1731, 9100 Aalborg. Telf. 99.31.42.20. Åbent man.-tors. kl 9-16, fre. 9-14, fra 1/9 -1/4 man kl 9-20.

Postbesørgert blad.

Hvis De ikke har fået bladet omkring de nævnte terminer.
Bedes De rette henvendelse til Deres lokale postkontor.

Indholdsfortegnelse:

Foreningsoversigt	side 2
Kassereren forklarer	- 3
En Faderskabssag for 200 år siden – Minna Sørensen	- 4-7
Præsten i Lumby fortæller	- 8
Udvandring fra Sønderjylland efter 1864 af Henning Bender	- 9-16
Boganmeldelse : Slægtsforskning i Sønderjylland	- 16
Slægtsforskertræf i Odense – 8.4.d.å.	- 16
Mere om slægtsforskning i Sverige af Birgit Bender	- 17
Over there – once again af Erling Dujardin	- 18
Dansk/svensk anebyttetræf i Limhamn	- 19
Brobjerg port = Frederiksport (Risom) af Inger Lerche	- 20-21
Hvor findes danske kirkebøger & folketællinger	- 22
Arkivadresser, telefonnumre og åbningstider	- 23
Indholdsfortegnelse / Avislæsesalen / Nordisk råd	- 24

Indhæftet i midten: Invitation til Forårsudflugten

Fra NORDISK RÅD har vi, foruden de allerede bragte artikler om Slægtsforskning i Sverige og Norge, modtaget tilsvarende om Finland og Island (på svensk).

SLÆGTSFORSKNING I FINLAND av Leif Mether.
 ISLANDSK SLAKTSFORSKNING av Gudfinna Ragnarsdottir.

Disse kan rekvireres i fotokopi for kr. 10.- pr sæt (incl. Porto) ved indsendelse af beløbet til vor kasserer Erling Dujardin (se adressen på side 2).